

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo „Angelček“

Štev. 10.

V Ljubljani, dne 1. oktobra 1905.

Leto XXXV.

V tujo stran.

Po morju se vozi barčica,
Oj, s fántičem v tujo stran,
Nad morjem plavajo bele megle,
Kako je otožen ločitve dan!

Pa rekli so, da je veselje tam,
Tam v žalostni daljini:
Kako je mogoče, če srce pa
Hlepi nazaj po domovini?

Pa rekli so, da sreča je tam,
Oj, daleč v deželi bogati, —
A kje naj najde kdo srečo drugod,
Če ni je med rodnimi brati?

Pa rekli so: „Le pojdi od nas
In bodi srečen in bodi vesel!“
Ah, čutim — zastonj je ves up:
V tujini veselih ne bodem pel.

Pa kaj... e jadra napni, mornar,
In primi veslo v žaljavo dlan,
Povsod je kruh za pridne roké,
Povsod je za jasno glavo — dan.

Zvonimir.

3. 30h flog8

Velika in mala kraljica.

I.

ilo je solnčnega pomladnega dné 1. 1780, ko se je majhna pa dobro rejena ovčja čreda pasla po bujno cvetočem travniku ob kraljevem gradu „Mali Trijanon“, najljubšem zabavišču pozneje tako nesrečne kraljice Marije Antonijete. Ovce so bile lepo osnažene, niti najmanjše pege ni bilo na njih, nekatere so imele celo vence ali pa pisane trakove okoli vratu. To vam je bila res krasna, ta ovčja čreda, s snežno-belo volno in pisanim nakitom v divnem svitu pomladanskega solnca.

Še zanimivejša kot ljubke ovčice pa je bila njihova pastirica. Z lično pastirsko palico v roki je hodila gorindol, vabila k sebi zdaj to, zdaj ono ovčico, jo božala ter ji naposled dala sladčic iz krasno vezene pastirske torbice. Vmes pa se je včasi ozrla proti gradu, vedoč, da jo opazujejo od tam. Bila je lepe vitke rasti, in vsa njena zunanost je kazala, da ni navadna pastirica.

Pa naj je že bila kdorkoli, oni dan je opravljala ovčarsko službo, in videlo se ji je, da je zadovoljna z njo. Skrivnostna pastirica, okrašene ovce, zastave s knežjega gradu in sploh vse je kazalo, da se je že, ali pa da se bode v tej idilični samoti praznovalo skoraj veselo slavlje.

Naenkrat počí strel v bližnji okolici, za njim se zasliši lajanje psa, bližajočega se živi meji ob travniku. To je eno izmed nakitenih ovčic tako prestrašilo, da je pobegnila v grm, a pri tem obtičala s svojim trakom na trnjevi veji. Zaman si je uboga žival prizadevala, da se osvobodi. Pastirica ji priskoči na pomoč; toda njene mehke roke niso bile kos takemu delu; pomoči iskaje se ozre proti gradu, odkoder ji nekako porogljivo zakliče otročji glas:

„Joj, kako ste pa neokretni, in vendar hočete biti ovčarica! Tako ne bo nič!“

Prestrašena, pa vendar vesela pogleda pastirica proti strani, odkoder je prihajal tisti glas, pa zagleda bledolično siromašno oblečeno deklico, ki se je med tem že približala zajeti ovčici ter jo oprostila z veliko ročnostjo.

„Vidiš, vidiš, kako urno si izvršila to težavno delo“, pravi pastirica tuji deklici. „Pa odkod si tako nenadoma prišla? Zdi se mi, da si prirastla kar iz tal.“

„To pa že ne“, je bil odgovor, „iz daljave sem opazila ovce, in kar umeti nisem mogla, zakaj so tako pisane. Hotela sem si jih ogledati iz bližine. To je skrivnost mojega prihoda.“

„Tako? Te že umejem. Kako ti je pa imé, dete moje?“

„Marjetica. Doma so mi pa tudi rekali „mala kraljica.“

„Kako? kaj? Mala kraljica? To je pa čudno ime! Se li tako imenuje tvoja rodbina?“

„Ne, pišem se Marjetica Bertrand. A moja pokojna mati, Bog jim daj dobro, so bili enkrat v Parizu, pa so imeli srečo, da so tam videli našo kraljico, ki jih je s svojo krasoto tako očarala, da so mi nadeli ime „mala kraljica“, češ, da sem kraljici jako podobna. Odsihmal me je tako imenovala vsa naša vas, kar mi je bilo prav všeč. Od tedaj se tudi sama tako imenujem.“

Med tem pogovorom je pastirica opazovala dekletce z bistrim očesom in se je naposled prepričala, da je otrok govoril resnico.

„Ali poznaš kraljico?“ vpraša pastirica dalje.

„Kako jo bom poznala? Nikdar še nisem bila v Parizu, ki leži najmanj 40 do 45 ur od mojega domačega kraja. Zadnji čas sem res hodila križem sveta, v Pariz pa vendar le nisem prišla. Hodila sem brez prevdarka, kamor me je že zanesla pot. Saj mi je pa tudi vseeno, kjer sem; povsod sem tuja in zapuščena. Tudi ta okolica mi je neznana; danes sem prvikrat v tem kraju.“

Pastirica je tako pazno poslušala, da je docela pozabila svoje službe, kar pa ni imelo slabih posledic, ker je bil travnik ograjen.

„Moj Bog, kaj nimaš doma? Nimaš li nikogar, ki bi skrbel za te, da begaš takole po svetu?“ vpraša z globokim sočutjem.

„Ne, nimam doma, ne očetovske hiše, ne rodbine, nihče na svetu se ne briga za me! Dokler je še živela moja dobra mati, sem bila srečen otrok vkljub vsej revščini; ali od njene smrti do današnjega dne sem prestala mnogo hudega.“ Marjetica si je med tem z roko otirala solze, tekoče ji po lici. „Sorodnikov nisem imela, da bi skrbeli za me“ — tako je nadaljevala — „dušni pastir našega kraja so storili zame vse, kar so mogli, toda sami siromašni, niso mogli kaj vsem vaškim revežem. Izročili so me bogatemu posestniku; a pri njem sem dobivala več sunkov in psovk nego koscev kruha. Ko nisem mogla več prenašati bede, sem pa pobegnila. Tujka nisem samo drugod, ampak tudi tukaj. Hujšega od tepeža in zmiranja me ne čaka nikjer, sem mislila, ostavljajoč domači kraj. Šla sem še na pokopališče, kjer sem bitko jokajoč prosila blagoslova svoje ranjke starše, potem sem pa krenila v nepoznani svet. Odsihmal hodim iz mesta v mesto, iz vasi v vas, proseč, da me vzame kdo pod svoj krov. Rada bi delala, pa doslej se me ni usmilil še nihče. Beraški deklici nihče ne verjame rad.“

„Dovolj“, dé ovčarica in vzame cekin iz okrašene mošnjice; a zopet ga izpušči nazaj polglasno govoreč: „Ta jo pripravi še v zadrego.“ Naposled stisne Marjetici nekaj drobiza v pest pa reče: „Pojdi sedaj v vas ter si preskrbi večerje in prenočišče; jutri ob 12. uri pa pridi v onile grad in prajaj tam po španski ovčarici.“

Marjetica je odšla jecljajoč besede tople zahvale.

II.

Veliko pred določenim časom je prišla Marjetica drugi dan pred grad, a po ovčarici prašati si le ni upala. Krasna okolica gradu jo je nekam osupnila, vrhutega pa je bilo tudi še prezgodaj. A zdajci se ji približa vratar in jo

prijazno povabi, naj stopi v njegovo sobo. Marjetica uboga. Misleč, da je vratar visok gospod, ni mogla dolgo izpregovoriti. Nazadnje se pa vendar osrči, da vpraša po španski ovčarici. Vrtar ji odgovori, da jo bo ob določenem času že videla.

Ura je odbila dvanajst. Sluga v lepi, z zlatimi traki obšiti obleki se prikaže ter namigne Marjetici, naj gre za njim. Pelje jo po širokih, z dragocenimi preprogami pokritih stopnjicah v prekrasno dvorano ter ji veli, naj počaka. Te krasote je bila Marjetica tako presenečena, da ni vedela, je li resnica, kar se godi z njo, ali so samo prijetne sanje. Še dihati si skoro ni upala. Skozi skrito okence pa sta jo opazovala gospod in gospa.

„Podobnost je čudovito velika“, reče gospod potihoma.

„Jaz jo smatram za prst božji“, odvrne gospa ravno tako tiho, „to ni samo slučaj, ampak previdnost božja, ki mi je pripeljala to deklico. Nje boječnost in neokretnost, ki se tako razlikuje od njene včerajšnje živahnosti, mi je gotov dokaz, da tu ni prevare in goljufije.“

Vrata se odpro, gospod in gospa vstopita. Kakor nebeško prikazen je zrla Marjetica z odprtimi usti v gospo, ne vedoč, ali bdi ali sanja. Ali je res tista ovčarica, ki je včeraj tako po domače kramljala z njo? Da, prav tista je! Samo neskončno lepša in veličastnejša kot včeraj! Za trenotek gospa postoji ob sramežljivi deklici, potem pa jo prijazno ogovori:

„Oj, Marjetica, kako si pa danes neokretna, pa hočeš biti kraljica! Tako ne bo nič!“

To je Marjetico spomnilo včerajšnjega pogovora ter ji vrnilo zavest. Nič več ni dvomila, da sta kraljeva ovčarica pa kraljica ena in ista oseba, a še ni umela, kaj pomenja vse to, in kako se ji je obnašati. Zardelih lic in kakor prašaje je pogledavala zdaj gospoda, zdaj gospo, toda molčala je še vedno.

„Ne boj se, otrok! Glej, mi ti hočemo dobro“, de gospod prijazno. „Ako se prepričamo, da si včeraj govorila resnico, potem ne boš več brez doma, ker bomo mi skrbeli za te. Glej, ta gospa je francoska kraljica in hoče skrbeti zate.“

Marjetica je ponavljala besede, ki jih je ravnokar slišala, kakor da ne pojmi njih vsebine: „Ta gospa je francoska kraljica in hoče skrbeti zate!“ Potem pa se je spustila pred kraljico na kolena ihteč: „O moja kraljica! o moja kraljica!“ Več ni mogla in ni vedela povedati v preveliki razburjenosti.

Kralj — to je bil namreč oni gospod — in kraljica sta ginjena čakala nekaj minut, da je mogla deklica obvladati svoja čutila. „Izgubljena ovčica se je našla, duša se je otela časne in večne nesreče! Ali ni bil včerajšnji dan res srečen zame?!“ dé Marija Antonijeta svojemu soprogu Ludoviku XVI., ki ji prijazno pritrdi. „Vzdigni se, mala kraljica“, nadaljuje Marija Antonijeta, „pa glej, da boš krepko prenašala svojo srečo. Sedaj imaš zopet dom, izkaži se z ljubeznijo in zahvalo, da si ga vredna!“

Zaslišanje je minulo. Tu v gradu „Mali Trijanon“ niso bile dvorske šege tako stroge kakor pa v Tuilerijah v Parizu. Prav zato si je Marija Antonijeta prenaradila svoj ljubljeni Trijannon v tako prijetno idilo, da se

je tu za nekaj časa oprostila tako nadležnih spon dvorske etikete. Tu so se obhajali posebni prazniki, n. pr. ovčarski, praznik žetve itd. itd., pri katerih so najvišji dvorski dostojanstveniki, tudi kralj in kraljica, posnemali preprosto kmetiško življenje, kakor smo videli Marijo Antonijeto v službi ovčarice. Po božjem sklepu je prišla Marjetica Bertrand ravno ob taki priliki pred kraljevi grad, kjer se je seznanila s kraljico, ki jo je rešila pogube, preteče njeni duši in telesu.

Došla poročila o siromašni deklici so morala biti ugodna; kajti Marjetica ali „mala kraljica“, kakor so jo često imenovali, je ostala v gradu ter je tam preživela mnogo srečnih dni. Marjetica pa ni bila samo lepega obraza, ampak je bila tudi jako pobožna, nedolžna, odičena s plemenitimi darovi duha in srca. Vkljub dolgemu beganju po mestih in vaseh se je ni prijelo nič one sirovosti in predrznosti, ki je sicer lastna mladim beračem in je največkrat znak bodoče propalosti. Kakor je vedela in znala, in kolikokrat se ji je nudila prilika, je Marjetica izkazovala preblagi kraljici globoko hvaležnost in spoštovanje. In kako bi tudi ne! Še pred kratkim izpostavljena vsej bedi, v trdih rokah sirovih ljudi, je zapuščena tavalala od enega kraja do drugega, in sedaj je v toliki sreči! Velika dobrota bi bilo za njo že to, da se je je usmilila kakšna kmetiška ali pa meščanska žena. Toda sprejela jo je v svoje varstvo najvišja gospa cele države, kraljica sama: Marija Antonijeta, tedaj še na vrhuncu svoje sreče, mogočnosti in lepote. Kako dobrotno se je ponižala do uboge, tako zapuščene sirote! Kako tolažljivo so zvenele v srce tujemu otroku besede: „Zopet imaš dom!“ Sijaj, ki je obdajal prestol Marije Antonijete, njena veličastna postava, njena krasota in dobrotljivost, vse to je tako očaralo nežno čuteče srce dobre Marijetice, da skoro ni mogla verjeti, da je istina, kar se godi z njo.

(Dalje prih.)

Lojzetove perutnice.

Nedaleč od mosta, na samotni trati stoji hišica mizarja Peregrina. Majhna je in na videz revna, a znotraj je prijazna, in srečno zadovoljnost kaže vsaka njena stena. Stari Peregrin je prijazen, prijeten mož, nekoliko že postaren, a še vedno pri dobri volji. Njegova deca je bistrourmna kakor on sam; zlasti njegov ljubljeneč, mali Lojze, nima žaganja v glavi.

Deček je star deset let — in že pomaga očetu pri delu. Priden je in gre očetu na roke. Gleda s pazljivimi očmi, kako obdeluje oče trdi bukov les, zanima ga vse, kar se mu dozdeva novo, in ker je prebrisan, si zapomni vsako najmanjšo stvarico. Nekoč je gledal očetovo „čedro“, ki je imela podobo nekake zveri. Gledal jo je, in v hipu se ga je polotila misel, da bi tudi on izdelal tako pipo.

Brž je poiskal debel les, vzel oblič in nož in začel delati. Zaglobil se je tako v svoje delo, da ni videl, kako beži mimo njega čas, in vzdramil se je šele tačas, ko je bil gotov. Vzel je svoje delo v roko in ga ogledoval od vseh strani in je bil zadovoljen z njim. Bila je to „čedra“, popolnoma sedeč pes z lepimi nožicami. Lojze jo je gledal z veseljem; krog usten mu je igral smehlaj vesele zadovoljnosti in nedolžnega ponosa.

„Peregrinov Lojze zna delati čedre s psom!“ je zašumelo takrat po vsej vasi . . . In vaški otročaji so prihajali trumoma na Lojzetov dom, gledat njegovo umetniško delo. Stali so pred čedro, občudovali so jo in gledali s spoštovanjem in zavidanjem na tovariša-umetnika. — Lojze se je smehljal zadovoljno v kotu in zrl na tovariše . . . Njegova slava se je raznesla po vsej vasi. Prišli so odrasli vaščani k njemu in mu naročali: „Naredi še meni čedro s psom!“ . . . Lojze je imel naenkrat vse polno dela. Ves dan je delal, od jutra do večera, in si ni privoščil počitka. Imel je tudi časa, bile so ravno počitnice. — Tako je Lojze založil pol vasi s svojimi umetniškimi izdelki in si zaslužil s tem marsikak lep novec.

Bil je krasen večer, ko se je hotel Lojze malo oddahnuti od dela. Šel je od doma doli po trati tja k grmom, ki se širijo koncem Peregrinove trate. Vsedel se je na mehka tla in se zagledal nekam v daljavo. Nebo je bilo čisto modro, solnce se je bližalo belim goram, da odide za njimi v svoj zlati dvorec k nočnemu počitku, in bele ovce so prihajale s strmih reber v dolino. Lojze se je vlegel v travo in je gledal v nebo. Srce mu je bilo veselo in zadovoljno, in to veselje je odsevalo z njegovih lic . . . Naenkrat pa zagleda nad sabo visoko tam v modrih višinah velikega jastreba, ki se je spuščil počasi v dolino . . . Lojze ga gleda ves zavzet in pričakuje, kdaj pade zdajpazdaj kraj njega na tla.

„Meri, meri višine“, se zamisli, „vidi ves svet in pride tudi k zvezdam; da, pride tudi k zvezdam . . . Bogve, ali bo padel poleg mene na tla?“

Jastreb se je spuščal niže, vedno niže, in bil le še kakih dvajset metrov nad dečkom. Lojze je pridrževal sapo in čakal, kaj bo iz tega. A naenkrat se obrne jastreb in v naglem letu odplava proti gozdu . . . Lojze gleda za njim, dokler ne izgine med zelenimi gozdnimi vrhovi. Ko ga ni več videl, jame premišljevati, zakaj letajo ptice po zraku, a zakaj ljudje ne morejo. Zd elo se mu je čudno, zakaj ljudje ne napravijo perutnic, ko bi vendar tak o lahko letali po zraku!

„Hm, naredil si jih bom sam“, reče samsebi. „Plaval bom visoko pod neb om, gledal bom oblake in hitel v daljne, daljne kraje — v deveto deželo . . .“

Njegov sklep je bil trden. Začel je misliti, kako bi naredil perutnice. Km alu je načrtal v mislih vso podobo z vsako malenkostjo . . . Dobil bo kje dobrega, močnega papirja, razrezal ga bo v prave perutnice, vmes pa bo dejal leskovih palčic in vse to bo pritrdil na roke.

Lojze je vstal in šel proti domu; kajti v tem se je bil naredil mrak. Še pozno v večer je premišljeval o svojih perutnicah in vso noč je sanjal,

kako plava nad zemljo v modrih višinah, po daljnih krajih, po deveti deželi. Videl je toliko krasote okrog sebe, da je vriskal glasno.

Drugo jutro je takoj poiskal debelega papirja in ga tudi v resnici našel v veliki skrinji pod streho. Vzel je velik nož in se napotil k grmovju. Hotel je delati na skrivnem, da bi ga nihče ne motil z nadležnimi vprašanji. Položil je papir na kolena in začel rezati; pa je preudarjal in ugibal kot izkušen mojster. Počasi mu je šlo delo od rok, in minilo je že več ur, ko je izrezal perutnice. Skril jih je v grmovju in odšel v gozd rezat primernih palčic. Iskal jih je dolgo; toda naposled jih je vendarle našel. Odpravil se je nazaj na trato; ko je pa prišel tja, je obstal začuden in je poslušal.

Iz zvonika so doneli do njega glasovi zvonov, ki so oznanjali poldne. Odkril se je in molil; nato pa je stekel hitro domov, da ne zamudi kosila. Hitro poje, pa hajd zopet na trato. Iz grmovja vzame izrezane perutnice in leskove palčice, gleda jih z motrečim pogledom in meri vse navskriž. Obreže jih in jame pribijati z majhnimi, drobnimi žrebljički na papir. Ko izvrši vse to, razmotriva vse od začetka in res najde tuintam kako mesto, ki se mu zdi slabo. Popravlja tako do večera — in tedaj je dokončal. Zadovoljno pomeri perutnice in zazdi se mu, da jih je napravil izvrstno. Skrije jih v grmovju in natrosi nanje suhega listja, da bi jih ponoči ne poškodovala rosa.

„Jutri zjutraj gremo k oblakom“, si reče. „To bodo gledali! Mislili si bodo: Ej, kakšen ptič pa leta nad nami? In strah jih bo, strah... Hihi!“

Lojze se smeje potihoma svoji veliki sreči, ko stopa proti domu. Hitro se spravi v posteljo, da bi tem preje prišlo jutro, ko se bo dvignil od zemlje proti nebu. A vkljub temu vendar ni mogel tako hitro zaspati, kakor je hotel. Imel je tudi nemirne sanje, ki so mu znatno podaljšale noč...

Prvi solnčni žarki so sinili na zemljo in priplavali skozi okenca. Šinili so na obraz spečega Lojzeta in ga predramili. Hitro je skočil s postelje, se oblekel in še utegnil ni zajutrkovati. Dirjal je v grmovje in vzel perutnice. Da ne more kar od zemlje splavati, je izprevidel in zato je jel misliti, kako bi se dalo narediti kar najboljšo.

„Zlezem na jêsen in se odtam spustim.“

Srce mu je bilo glasno od razburjenosti... Še nekaj trenutkov — in plaval bo prosto po neskončnem zraku, da, še nekaj hipov. Najprvo bo hitel na vrh snežne gore kakor jastreb, ki je v naglem letu meril zračne višave; potem nakvišku k belim oblakom, ki se premikajo lahno visoko nad njim, in potem naprej, naprej v brezkončne daljave, kjer sije večno solnce...

Lojze je jel naglo plezati na visoki jêsen. Trdno je držal v levici perutnice, da bi mu ne padle na tla, z desnico pa se je oprijemal debelih vej. Priplezal je precej visoko in tu se je usedel na močno, rogovilasto vejo; uredil je svoje perutnice in jih privezal na obe roki.

Globoko se je oddahnil in z veselim obrazom je pogledal v solnce. „Kmalu bom tam gori“, je pomislil in vstal. Razprostrl je roke in skočil z veje... V hipu je začutil, da pada navzdol, namesto da bi se dvigal

kvišku. Začel je hitreje mahati s perutnicami, toda zaman. Že v naslednjem trenutku je priletel z vso močjo v rosno travo . . .

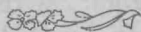
V začetku je bil ves omamljen, da sam ni vedel, kaj se je pravzaprav zgodilo. Bil je ves vrtoglav, in križ ga je bolel. Perutnice, ki jih je delal s težavo ves dan, so se raztrgale pri padcu popolnoma, da niso bile za nobeno rabo več. Polovica jih je ležalo tu, polovica tam; palčice so se zlomile in se ločile od papirja . . .

*

Zvečerilo se je, prijetno in hladno. Lojze je sedel za grmom na trati in si podpiral z roko glavo. Pri srcu mu je bilo vse nekako žalostno, da bi bil najrajši umrl . . . Njegova velika nada se je podrla, nada, ki se mu je že skoro izpolnila, o kateri je mislil, da ga ne more goljufati. — Ej, ne bo mogel nikdar meriti zračnih višin v prostem letu, ej, nikdar! Kakor drugi ljudje bo moral tudi on hoditi po trdi zemlji. Hotel se je dvigniti, da bi bil kakor brezskrbna ptica, a poizkus se mu je ponesrečil; in Lojze je izprevidel, da človeku ni možno s perutmi plavati po zraku.

Zato pa mu je bilo tudi tako hudo pri srcu, ko je sedel tisti večer za grmom na trati in ko je zahajalo svetlo solnce za sive vrhove gora . . .

C. Slavin.

Spodobno vedenje pri mizi.

Mnogim se zdi jesti najimenitnejše delo na svetu. To sicer ni; a imenitno delo je pa vendarle. Uprav to, kaj in kako jemo, odločuje naše zdravje. Pa še nekaj drugega se kaže v tem, kako kdo je, namreč, kako se zna zatajevati, ga li smemo prištevati olikancem, ki so vajeni dostojnega vedenja itd.

Ne bode pač brez koristi, ako mlade čitatelje opozorim na nekatera pravila dostojnega vedenja pri mizi.

Neka uganka vprašuje: „Katere besede so otroci najbolj veseli?“ in odgovori: „Kosilo je na mizi!“ To je popolnoma naravna reč, in velika dobrota božja je, da naše telo poželi potrebne hrane. Ako kdo ne more uživati potrebne hrane, je to znamenje, da je bolan in nesrečen, ko bi bil tudi milijonar. Zato tudi zdravniki najprej in najbolj poprašujejo po tem, se li bolniku upira jed in pijača.

Toda to naravno slast je treba modro zatajevati in ji določevati prave meje. Prva napaka proti spodobnemu vedenju pri mizi je torej v tem, če kdo kaže preveliko in nebrzdano veselje in poželjenje po jedi. Oni-le deček za mizo na sliki se mi že zdi preveč vesel in poželjiv. Jako nedostojno je, ako se kdo poželjivo steguje in gleda, kaj je pripravljenega, ali

kaj se nese na mizo. Posebej med molitvijo odstranaj svoje misli od jedi in jih obračaj na Boga. Ne začenjaj jesti, predno so začeli oni, ki so imenitnejši mimo tebe. Ne devaj prevelikih kosov v usta, ne jej prehitro in prehlastno, s polnimi ustni, ter vse dobro prežveči. Ako je jed še vroča, počakaj, da se ohladi; a ne smeš je pihati, marveč le z žlico mešati in hladiti. Nespodobno je zbirati si boljših kosov in v to svrho celó preobračati po skledi ali nazaj dejati, ako se ni posrečilo si izbrati najboljšega. Nedorostojno je hvaliti svojo priljubljeno jed, in še manj se spodobi grajati, če ni kaj všeč. Tudi ni kaj posebno olikano, ako povabljenec pozneje našteva in pripoveduje, kaj so jedli in kako so bili postreženi. — Posebno pa skrbi za čednost, ki se ji pravi zmernost. Bolje bo, če ješ premalo nego preveč. Položi žlico, ko bi smel še nekolikokrat zajeti. Sploh naj se ne pozabi, da glavni namen hrani je ta, da si ohranimo življenje in zdravje, ne pa, da bi stregli okusu in slasti. Saj so že pagani imeli pregovor: „Ne živimo zato, da bi jedli, marveč jemo zato, da živimo.“

Poleg prevelikega poželenja pri uživanju božjih darov, ki ga premaguj, je še več drugih napak in nerodnosti, katerih se izogiblji. Nedorostojno je: žlico držati na kratko ali s pestjo; ostanke juhe zlivati na žlico ali pa kar s ploščka posrebat; kruh rezati na miznem prtju ali pa odgrizovati od celega kosa; jedi duhati ali drugim ponujati, naj jih poduhajo, z odprtmi ustni žvečiti itd. Kadar ješ, naj te nihče ne sliši: grdo je, če kdo cmaka, srka, sreblje itd. Ne valjaj grizljcev po ustih; ne spremljaj požirkov s kimanjem ali svitlejšimi pogledi. Ustnic ne smeš brisati z roko ali ob mizni prt ali jih celo oblizavati. Tudi prstov ne oblizuj, marveč obriši jih ob prtič. Noža, žlice in vilic ne smeš brisati ne ob mizni prt ne ob prtič. Koščic, pešak in drugih nepoužitnih reči ne smeš izpljuvati na mizo ali pod mizo; také reči se polagajo na vrh ploščka ali na žlico. Tudi z nogami bodi miren in ne steguj jih daleč; ne sedi preblizo mize, a tudi ne predaleč. Dokler imaš še kaj v ustih, ne govori in se ne smeja.

Še marsikaj bi bilo treba opomniti, a več reči je takih, ki jih je treba pokazati in se ne dajo zadostno opisati, in te so vam gotovo razjasnili vaši starši in vzgojitelji. Jaz sem hotel s tem spisom posebno to doseči, da bi se nikjer ne zanemarili, marveč povsod se vedeli tako, kakor velevalo pravila dostojnosti.

„Internus.“

Iz dežele bajk in basni.

37. Žabje-mišja vojska.

(Prosto poslovenjeno.)

I.

(Princ Drobinojed pride na dvor kralja Mehureža. Tu ga dohiti nesrečna smrt.)

Bilo je za časa, ko je mnogoštevilno žabje ljudstvo vladal kralj, spominavrednega imena: Mehurež. Med gostozarastlimi holmi je ležalo bičevja

polno jezero, kjer je ustanovil kralj svojo rezidenco.¹⁾ Globoko na dnu srebrnočiste vode si je postavil palačo, ki je bila zelo umetno zgrajena iz raznih bilk in bičevja. Potlakana in pokrita je bila s bisernosvetlimi luski-nami večjih in manjših rib, da se je čarobno bleščala in lesketala.

Nekega poletja priredi kralj Mehurež veliko ljudsko veselico, na katero povabi podložnike vsega svojega kraljestva. V nepopisnem sijaju in poln radosti se prikaže kralj Mehurež s kraljico Hopsaido, s princezinjama: Skak-ljačo in Capljačo — iz globočine jezera na površje, kjer so na vodni površini igrali zlati solnčni žarki. Veselo ptičje petje je odmevalo iz grmov. Jedva se je kralj utaboril s svojci na bregu, v senčnatem zelenju dreves, ko se oživi in vznemiri vse jezero; zakaj na površju jezera, kolikor ga je moglo pregledati oko, se je prikazalo mnogoštevilno žabje ljudstvo, veselo pojoč in kričeč svojo narodno pesem: „Kvak, kvak, kvaks!“ Na razprostrtihi listih vodne rože so se igrali mogočni vitezi s sabljastimi listi bičevja. V senci obrežnih vrb je svirala žabja godba vesele poskočnice, vmes pa so se glasili mnogovrstni pevski zbori, proizvajajoč umetne žabje skladbe, navadno ljudstvo pa se je kratkočasilo na mnogotere načine. Nekateri so skakali za mušicami, drugi so pa poskakali v vodo. Izmed teh je dobil prvo darilo oni, ki se je znal z odprtimi usti najgloblje potopiti, ne da bi bil utonil.

Z nepopisnim zadovoljstvom sta opazovala kralj in kraljica ter vsi kraljevi dvorjani te igre. Mnogo smehu in kratkočasje so imeli, če je kak vitez dobro vrgel svoje kopje, ali pa, če je drzen potapljač prinesel iz globokega dna kako redko školjko.

Uprav, ko je bilo veselje največje, priskaklja močno zasopljena, debela žaba ter sporoči kralju: „Tamkaj le na onem holmcu sem sedela skrita za staro votlo vrbo, kjer sem stražila, da se ne bi približal kak sovražnik, ki bi utegnil motiti našo zabavo. In ko tako sedim, zapazim pet možičkov, hitečih iz gozda. Ej tako so majhni kakor palčki! Hiteli so proti jezeru, in čimbolj so se bližali našemu domovanju, tembolj sem jih razločevala. Eden izmed njih je na podobo plemenitejši in premožnejši od drugih. Videti je sicer še zelo mlad, vendar je lepe postave ter opravljen kakor kak princ. Na špičastem ušesu mu kaj pristojno visi krasna čepica s pahljajočimi peresi. Snežnobeli kožušček pokriva njegova pleča, vrat mu pa krasí bleščeča veržica, in v zlatem pasu tiči srebro-svitlo bodalce. Njegovi spremljevalci so videti pač starejši, pa vsi enako opravljeni v sivkasto obleko. Kakor njihov vodnik, imajo tudi oni svitle brčice, zadaj pa zakrivljene repke. Sedaj sede tamkaj ob bregu jezera ter vtikajo svoje gobčke v čisto vodo in ližejo nebeško mokroto tako poželjivo, da kar srobotá. Ker pijače še vedno nimajo dovolj, se drznem vprašati Vaše veličanstvo, če je dovoljeno, da smejo ti ptujci oskrunjevati meje našega kraljestva?“

Takoj pokliče kralj stotnika straže. Ko dospe predenj, mu veli z mo-gočnim glasom: „Zelenec, vzemi nemudoma deset najčvrstejših vojakov ter mi privedi ptujce! Ako so sovražniki, ravnaj ž njimi kot z ujetniki; če so

¹⁾ Kraljevo bivališče.

pa prijatelji, jih pa povabi v goste na naš dvor.“ Kakor pšica plane Zelenec z odbranimi vojaki na kraj, kjer so sedeli ptujci, da izvrši kraljevo povelje.

Predno so se ptujci še prav zavedeli, so bili že obkoljeni od Zelenčevih vojakov. Mali možički so se nemalo prestrašili, ko so začuli osorni glas žabjega stotnika, ki jih je tako iznenada nakvakal: „Stojte! Kdo tukaj?“

Oni v belem kožuščku se prvi zavé ter reče prav prijazno: „Ker nas je pa jela mučiti žeja, smo šli k temu lepemu jezeru, da si jo ugasimo. Sprejmite našo najtoplejšo zahvalo za dar ter povejte, s čim vam moremo služiti? Iz srca radi ustrežemo vaši zahtevi!“

Zelenec se začudi, ko sliši prijetno in gladko govorico plemenitega mladeniča. Zato odgovori s kar najvljudnejšim glasom: „Oprostite, milostljivi gospod! Mehurež, kralj vseh žab, ki ima tukaj svoj dvor, je zvedel za vašo navzočnost. V svoji milosti vpraša po vašem stanu in imenu, hkrati pa vas prijateljsko vabi, da pridete v goste na njegov dvor.“

„Ako je tako, kakor pravite“, odgovori mladenič, „prosim blagovolite sporočiti svojemu gospodu in kralju, da jaz — prvorojenec mišjega kralja — s hvaležnostjo sprejemam to povabilo.“ — — —

Zelenec osupne, ko začuje to novico. Ponižno se pokloni pred sinom mišjega kralja ter v zbežanosti zamrmra nekam nerazumno: „Kvak, kvak!“ Potem pa urno odpošlje vojaka h kralju s pokorno objavo, da bo princ mišjega kralja počastil s svojim posetom žabji dvor.

Ko Mehurež to zve, se takoj dvigne raz svoj sedež, opase široki meč iz bičevja, si nadene krono, ogrne škrlatasti plašč ter gre s svojimi dvorjani pred zeena vrata, ki so bila postavljena ob robu brega, da dostojno vzprejme imenitnega gosta. Kmalu pride tudi mišji princ s svojimi spremlevalci, obdan od žabjih vojakov. Ko se približajo kralju, primejo z levicami svoje repke, kakor bi bili britki meči, z desnicami pa — priklanjajoč se — salutirajo kralju. Pa izpregovori mišji princ in reče tako: „Naj živi Njegovo veličanstvo, kralj Mehurež, na katerem sloni sreča vsega žabjega kraljestva, in koji se povsod in vedno naziva: modri in pravični!“ Ta laskavi pozdrav je bil žabjemu kralju tako všeč, da milostljivo poda princu roko, gostom pa odkaže sedeže ob svoji strani. Umevno je, da se je zbralo žabje ljudstvo od vseh strani ter je tako gromovito kvakalo in krakalo, da je obhajala goste pravcata zona in groza. Le princ je ostal hladnokrven in pogumen. Tedaj pa zapove Mehurež svojemu ljudstvu, naj utihne in miruje. Potem pa z vljudnimi besedami prosi princa, naj natančneje opiše svoj rod in svoje pokolenje. Pa se dvigne mišji princ raz svoj sedež ter jame pred zbrano množico pripovedovati takole: „Vaše veličanstvo je že doznalo, da sem kraljevega rodu. Moji pradedje so vladali mišje kraljestvo, odkar stoji svet. Sedaj sedi moj presvetli oče, kralj Mnogoglod — zvan tudi Slaninoliž — na prestolu. Glavno mesto naše države leži v sredini neizmernih gozdov ter se imenuje Mišjevina. Vendar pa menjavajo naši kralji svojo rezidenco po udobnosti in po potrebi. Tako ima moj milostljivi gospod oče sedaj svoj dvor v onem le gozdu, ki ga vidite od tu na vzhodu. Tam biva z mojo gospo materjo Sladkojedo, z mojimi brati in sestrami ter z

brezštevilnimi dvorjani. Moj ded, Mlekolizec, zvan Pravični, se je ovekovečil s tem, da je oprostil leva, ki se je ujel v mrežo. Kar se pa mene tiče, sem prvorojenec kralja Mnogogloda in dedič njegovega prestola. Imenujem se princ Drobtinojed ter sem dobival v svojem gradu najskrbnejšo vzgojo in oliko, da bom mogel nekoč vladati miše ljudstvo, tako modro in previdno, kakor ga vlada sedaj moj gospod oče. Sicer sem majhne postave, toda srce imam veliko in dobro, plemenito in usmiljeno, hkrati pa tudi neustrašeno. Krti, kače in martinčki mi ne morejo do živega; pognal pa sem v beg že tudi neštete množice kobilic, črvičkov iz hroščev. Toda, kakor ima vsaka stvar na svetu svoje sovražnike; da ne postane preponosna in prevzetna, imamo tudi me miši svoje preganjalce. Izmed teh imajo prvo mesto mačke, lisice, sove in drugi roparji, ki zasledijo in pohrustajo marsikatero miško. Toda nespodobno je, da bi Vaše veličanstvo dolgočasil s tožbami, zato prosim milostljivega oproščenja, ako sem že predolgo govoril.“

Nato povzame besedo Mehurež pa pravi: „Zares, moj princ, vi niste samo srčen, ampak tudi skromen vitez. Neizrekljivo me veseli, da sem se seznanil z vami, in to tembolj, ker sem iznenaden čul, da imate ve miši prav tiste sovražnike, kakor me žabe. Saj so baš roparske in vodne ptice, ki preže na nas, da nas nenadoma zalotijo na bregu jezera ter nas požro. Naj se še tako zvijamo in brcamo, ne izpuste nas iz svojih požrešnih kljunov, temveč nas odneso v sinje višave ter nas mečejo svojim otrokom v hrano. Kača preži na nas v bičevju, karp v vodi; ako pa kuno in podlasico mori glad, tedaj nas obišče z neblagim namenom. Tudi lisica Zvitorepka in maček Mijavkač nas ne zametata, ako nastane lakota. Čujte, še celo človek nas kar trumoma mori, samo da dobi naše krake, katere použiva kot sladčico na imenitnih pojedinah. Li poznaš mačko, li poznaš človeka?“ vpraša Mehurež princa.

Le-tá odvrne: „Mi gozdozniki pridemo le redkokdaj v dotiko s temi krutimi zločestniki; toda moja gospa mati, ki je bila za mladih let hišnica, mi je čestokrat pripovedovala o zvijači, s katero človek zasleduje sorodnike našega rodu. Mijavkača pa sem imel priliko spoznati še kot otrok, in ako se ne bi bal, da dolgočasim Vaše veličanstvo, premilostnega kralja, bi rad povedal, kako se je to zgodilo.“

Milostljivo odvrne kralj: „Izkažite mi le uslugo, moj princ. Ker nimam danes veselja obravnavati državnih potreb, zelo rad poslušam povesti, če tudi se mi strahu ježi koža.“

Drobtinojed pripoveduje: „Ko sem bil še otrok, je obiskala moja mati neko teto, ki je stanovala v mestu. Na moje vedne prošnje je vzela tudi mene s seboj. To je storila temrajši, ker je vedela, da je miš neokretna in zabita, če že v mladosti ni ogledala in prepotovala velikega kosa sveta.“ Tako nekako se je večkrat izrazila moja mati. Predno pa sva nastopila potovanje, mi je še parkrat zabičala, kako naj se varujem in ogibljem gostih sovražnikov. Mnogo mi je pripovedovala o zvijačah Mijavkača, ki se kakor mrtev vleže pred najskritejšo luknjico, pa le pazi in preži. „Le mirna bodi in brez skrbi, ljuba mamica!“ sem ji rekel, „gotovo bom prav previden,

da se mi ne pripeti kaj žalega. Le vzemi me s seboj.“ Odideva po skrivnih potih proti mestu ter srečno dospeva do hiše, kjer je stanovala moja teta. Le-ta je naju vzprejela prav prijazno ter naju pogostila, kolikor je mogla. Medtem pa, ko sta si gospe pripovedovali raznoterosti iz življenja ter se pomenkovali o starih novicah; sem pregledaval jaz podzemeljske shrambe, v katerih je prebivala teta. Prišel sem do luknjice, odkoder je bil prekrasen razgled na dvorišče. Lep prizor! Nedaleč od mene je sedela čarobnolepa gospodična, krasnih svetlih oči. Ogrnjena je bila v snežno-bel kožušek, kojega si je jako ljubko gladila in snažila. Sodil sem, da bi utegnila biti kraljevska hči, in sem hotel hiteti k njej, da bi ji poljubil roko in skazal čast, kakršna se spodobi tako odlični gospodični. Pa ravno, ko sem hotel planiti iz skrivališča, oj groza! pristopica neka dvonožna stvar, ki je ponosnih korakov premerjala dvorišče, pri tem pa bliskovo se ozirala na vse strani, da sem se tresoč groze stisnil v kotiček svojega opazovališča. Gotovo je to Mijavkač, sem si mislil; kajti nihče drugi ne more imeti tako strašne in grozovite podobe. Imela je ta stvar koničast, zakrivljen kljun, vilicam podobne prste, raznobarven srpast rep, na glavi pa prekrasno krono. Pa začne brskati in kopati po tleh, da je frčal pesek in prah visoko v zrak. To bi bilo belo gospodično skoraj oslepilo in zadušilo, da ni zbežala proč. Potem se je pa ta nepridiprav zasukal naravnost proti meni, odprl na stežaj svoj kljun ter zakričal na vse svoje stegnjeno grlo: „Kri tudi ti!“ Hkrati pa se je s svojima rokama tako grozovito udaril ob stegna, da je strašno počilo, in sem jaz vsled tistega groma in ropota padel v nezavest. Ko sem se zavedel, sem zbežal, tresoč se na vsem telesu, k svoji materi in k teti. Tu sem natančno povedal in opisal vse, kar sem doživel ravnokar. Povedal sem tudi, da me je hotel Mijavkač kosmatega požreti. Toda moja mati je smehljaje rekla: „To pot te je pogled oslepil, ljubo dete! Žival, katero si opisal, ni bil Mijavkač, ampak hišni petelin, ki nobeni miški ne stori nič žalega. Res je, da brska po dvorišču, kjer išče zrnja ter poučuje kokoši, kako morajo polagati jajca v gnezda. Ona gospodična pa, ki se ti je zdela tako imenitna in lepa, ki se je tako ljubko gladila in snažila in kateri si se ti hotel pokloniti ter ji še celo roko poljubiti, ona gospodična je pravcati Mijavkač. Bodi vesel, da nisi prišel v njegove kremplje.“

Tiho in pazno so poslušale žabe to povest. Ko je princ končal, pravi kralj Mehurež: „Resnično, moj princ, vi ste že veliko izkusili in videli mnogo sveta. Lehko bi nam še povedali mnogo in marsikaj. Pojdite toraj v moj grad, ki je na oni strani tega jezera. Tamkaj vam hočem razkazati vso krasoto in veličastvo svojega kraljestva, ter vas obdarovati s častmi in dragocenostmi, kakor zaslužite in vam gre.“

Globoko se pokloni princ Drobminojed ter še reče: „Vaše veličanstvo, najmogočnejši gospod in kralj, kakor mi to visoko vabilo laska in ugaja, da, bolj, nego latvica najboljše sladke smetane, pomešane z drobtinami, vendar ga moram z žalostjo odkloniti in sicer zato, ker ne znam hoditi po vodi.“

„Ako imate srčnost, kakor ste se ravnokar izrazili“, reče Mehurež, „vsedite se na moj hrbet, in jaz vas ponesem brez nevarnosti v grad.“

Ker se princ ni hotel pokazati bojazljivca, odgovori: „Ako je to vaša resna želja in povelje, sem pripravljen, da ubogam.“

Mehurež skloni svoje truplo, in Drobinojed mu skoči na hrbet, z obema rokama pa se ga oklene okoli vratu. Pravtako storé tudi princevi spremljevalci, ker so jim Zelenec in njegovi vojaki ponudili svoje hrbte kot sedeže. Ko so sedeli vsi v svojih sedlih, so nastopili veselega srca pot po jezeru. Ogromna množica žab pa jih je spremljevala med ropotom bobnov, vreščanjem piščalk in basov: „Kvak-kvak, kvaks-rrrak, kvak-kvak.“

Začetkoma to jezdarenje mišim ni prav posebno ugajalo. Groza jih je obhajala, ko so se njihove nožice pomakale v mrzlo vodo. Toda polagoma so se privadile in naposled jim je celo ugajalo to zibanje po vodnih valčkih.

Ko jo je Mehurež zavil proti dnu jezera, in je jela voda objemati mišje jezdece, tedaj so začeli grgrati in se daviti, hkrati pa milo klicati na pomaganje. Mehurež in njegovi vojaki so vzplavali s svojimi vitezi zopet na površje, kjer so jih tolažili in jih osrčevali, kakor so vedeli in znali. V tem trenutku pa se priplazi iz skrivališča dolga vodna kača s široko-odprtim žrelom. Žabe, ne meneč se za obzire, katere so bile dolžne svojim gostom, so zamižale ter šinile kakor pšice na dno vode, samo da so si rešile življenje. Drobne miške pa, — oj oj! — kako so se prekopicavale po vodi! Pa vse zaman! Naj so se še tako trudile in capljale, niso si mogle rešiti življenja, žalostno so potonile, ker se nikdar niso učile plemenite umetnosti — plavanja. Še nekolikokrat so zdihnile, se stresle in se stegnile, potem pa mirno in tiho izginile v mrzlem grobu.

Iz zaklada naših pregovorov.

62. Na vsakem vrtu raste plevel.

Že v raju je Bog napovedal, da bode v kazen za greh zemlja rodila trnje in osat. S plevelom se imata boriti poljedelec in vrtnar; oba bi vedela pripovedovati, kako nadležno jima je to usiljivo rastlinje, kako použiva najboljšo prst in oblastno izpodriva drugo koristno zel. In to tožbo bi slišali po vsem svetu, po vseh deželah; ne našli bi niti enega vrta brez te nadloge.

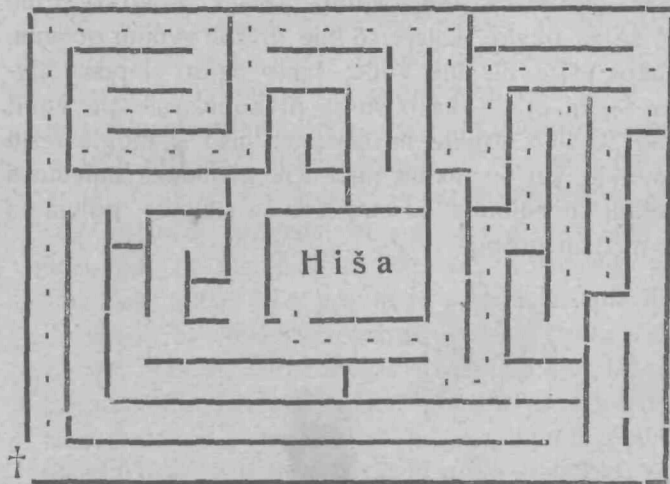
Iz tega izvajam dvojen pomen našemu pogovoru: drugačen mu je pomen, ako obdelovanju vrta primerjamo delovanje drugih stanov ter vrtnarskemu poklicu protistavimo sploh stanovske dolžnosti; ali pa če vrtu primerjamo — kar se čestokrat zgodi — človeško srce.

V prvem pomenu povsod opazujemo zapreke in sitnosti, ki obtežujejo delovanje in zmanjšujejo ali celo vničijo sad stanovske pridnosti. Ni brez plevela v šoli, v uradu, v prodalnici, vojašnici ... še celo na kraljevem prestolu raste. Ne pritožujmo se toraj radi plevela, ki tako oblastno krati lepoto in prijetnost našega stanu, saj drugi stanovi tudi niso brez njega, morda jim poganja in raste še bohotneje; marveč posnemajmo modrega vrtnarja, ki se ne naveliča pleti, odstranjati in ukončavati plevela na svojem vrtu. Tudi mi odstranjajmo sitnosti in zapreke, ki nam kratijo plodno izvrševanje stanovskih dolžnosti.

Drugi pomen je pa ta, da je vsled izvirnega greha vsako srce nagnjeno k hudemu, da v vsakem poganju poleg dobrega tudi slabo seme, — tu manj, tam več, tu hitreje, tam počasneje, varnosti pa ni kar do smrti. Gorje srcu, če nima modrega in pridnega vrtnarja, da bi pravočasno zatiral pogubni plevel.

Posebej je pomniti, da je najugodnejši čas pletvi — zorna mladost, ko ima plevel še majhne in šibke korenine. Izkušnja modrih plevic pa priča, da se le tako temeljito opleve in zamori plevel, ako se poruje s korenino!

Rešitev naloge v šte. 9.

Po najkrajši poti prideš do hiše, ako vstopiš pri + in korakaš v smeri, ki je s točkami označena.

Prav so rešili: Dob Slavko, učenec v Mariboru; Robar Ivan na Petelinjeku (Štaj.); Kočevar Milan, gimnazijec v Celju; Pirkmaier Gabriel, dijak IV. razreda v Mariboru; Silvester Ivan, v Vipavi šte. 233; Štelcar Josip, sluga kn.-šk. pisarne v Mariboru.

Listnica uredništva.

Staroselski: Pišite, prosimo, pesmi na posamezne liste in ne skoparite s prostorom! Sicer korektura ni mogoča. — *M.S.-ek.:* Tako pa ne, tako! To še dobra proza ni. — *M. S.-ič.:* Bi bilo, ko bi si kupili prav trdo pilo. Zaenkrat je šlo v koš. — *I. Č.:* Porabimo, kar je porabnega o primernem času. Vezati se pa ne

moremo, da bi objavili, kakor in kadar nam kdo veli. Toliko v vednost in v prostost na obe strani. — *Zvonimir:* Nam ni prav ugajalo. Preveč sanjarsko. Tisto razblinjeno moderno igrakanje nam je priskutno — odkrito povedano. — *Fr.:* Pegaz se je zbosil; dobro šepa, pa ga z apostrofi javelne spravite naprej. — *Zv. E.:* Se bere dosti dobro; izberemo. — *Bogomila:* Smo zaokrožili in priredili.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniki dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.